

Lastniki in izdajatelji: Okrajni odbori SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. — Izdaja vsak petek. — Odgovorni urednik Tone Gošnik. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštni predal 39 — Telefon uredništva in uprave 137. — Tekoči račun pri Narodni banki v Novem mestu: 616-T-181. — Letna naročnina 500 din, polletna 250 din, četrletna 125 din. — Tiska tiskarna Slovenskega poročevalca v Ljubljani

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto

Na mnoga leta, tovariš Tito

za srečo in bodočnost vseh naših narodov!

Ob 61. rojstnemu dnevu, ki ga — kakor vsako leto — praznuje maršal Tito sredi ustvarjanja in naporov za lepšo bodočnost jugoslovanskih narodov, hite te dni iz vseh pokrajin naše države v Beograd štetefete s tisočermi pozdravi, pismi, darili in najlepšimi željami vseh naših delovnih ljudi. Ljubzen milijonskih množic se zliva v eno samo skupno čestitko:

kot simbol pravice, resnice in svobode — in njegov lik nam bosta z Dedjervom knjigo postala še veliko dražja kakor stana nam že — saj vzljubimo to, kar spoznamo prav natančno, navadno še bolj.

Od kod izvira moč Titovih uspehov? Tako se sprašuje njegov prijatelj in nasprotniki. Prva moč je tovariš Tito sam. Njegov genialni razum, ki se

nosti in ljubeznivosti do vseh ljudi, ki jim je treba pomagati, Mar je potemtakem čudno, da se tisočeri zaupanjem obračajo v mnogih zadevah naravnost na tovariša Tita? Vera tovariša Tita v ljudske množice je eden izmed vzrokov zgodovinskih zmag Partije in naše revolucije.

Ob življenju tovariša Tita, ob herojskih primerih njegovega junaštva in predanosti rastejo in vodil, ob njegovih vsakodnevni besedah in dejanjih, lahko v sebi in delovnih ljudeh okrog nas oblikujemo tiste lastnosti, ki naj bodo lastnosti človeka socialistične dobe (Vl. da Tomšič). In da bi v našem delu, predanosti, požrtvovanju in vsem življenju iskali in imeli vzor v tovarišu Titu — naj

bo naša iskrena želja ob njegovem rojstnem dnevu!

Zato pošiljajo delovni ljudje Dolenjske svojemu velikemu učitelju in voditelju velikim nesti želje:

Ostani nam zdrav in čil, dragi tovariš Tito, na mnoga leta v srečo in napredek naših narodov!

Titova štafeta na Dolenjskem

Prvi so pohiteli letos na pot veselačev novomeškega kluba »Krkas« pretekli petek z Loke, kjer se je zbrala množica ljudstva in tolske mladine. Na okrašenem skakalnem stolpu so pozdravili nosilce štafete predstavniki JLA, predsednik LO MO Lobje Ivanetič in zastopnik OLO Novo mesto Lobje Kastelic. Štafeto domačini in topliški gostje, malo pred 11. uro dopoldne pa je štafeta prispela v Novo mesto, kjer so jo sprejeli predstavniki Okrajne gasilske zveze, zastopniki OK ZKS, MK ZK, OLO in Ljudskega odbora mestne občine. V ponedeljek dopoldne je štafeta nadaljevala pot na vrh Gorjancev, kjer so jo prevzeli Belokranjci.

Posebno slavnosten je bil sprejem republikanske štafete v sredo dopoldne, ki ob zaključku lista še traja in bomo o njem več poročali v prihodnji številki.

Gozdarji so predlagali delegatu UNICEF, naj se zgradi

Tovarna za kemično predelavo lesa na Dolenjskem

Pred kratkim je obiskal Strazno delegata UNICEF g. Hanson in si v spremstvu predstavnika ljudske oblasti ter vaščanov ogledal straziško družni dom, ki ga bo organizacija UNICEF opremila. Ob tem obisku so obravnavali vsa najbolj pereča gospodarska in zdravstvena vprašanja Strazne. Kmetje so predlagali, da bi ustanovili v Strazi osemenjavno postajo, ki naj bi razpolagala s prvotnim sredstvom za razvažanje semena. S tem bi krepko podprli živinorejo in strahkem okolišju, ki potrebuje tudi veterinarsko ambulanto.

Gospodinja se izrazile mnenje, da bi bilo dobro organizirati moderno kuhinjo, kjer bi lahko prirejali razne tečaje za dekleta. Živahno je poteklo razpravljanje tudi o zgraditvi zdravstvene ambulante, ki naj bi imela tudi rentgenski aparat, zobno ambulanto itd.

G. Hanson se je zanimal tudi za gozdarska vprašanja. Gozdarji, ki so delegata izčrpno seznanili s stanjem v dolenjskem gozdnem bazenu, so predlagali, da bi bilo koristno zgraditi v Strazi tovarno za kemično predelavo lesa, ki naj bi jo opremila UNICEF.

Dolenjski duhovniki želijo ureditev odnosov med državo in cerkvijo

V pogojih ustavnih načel in zakonov socialistične Jugoslavije se v naši državi versko življenje svobodno razvija. Da bi imele vse veroizpovedi čimbolj neovirano delo in svobodno življenje, je prišlo pred meseci na pobudo ljudske oblasti do razgovorov med predstavniki raznih veroizpovedi in Začasno komisijo Zveznega Izvršnega sveta. Ni šlo in ne gre za sprejemanje kakršnegakoli sporazuma med cerkvijo in državo. Vprašanje ni v sprejemu takega sporazuma, temveč v ureditvi tistih osnovnih odnosov med organizacijami vernikov in ljudsko oblastjo, ki so v interesu obojih — i države i vernikov posameznih veroizpovedi. Pri urejanju teh odnosov so organi državne uprave povabili na razgovore predstavnike različnih veroizpovedi, da bi slišali njihovo mnenje. Tudi to je eden izmed dokazov širokogrudnosti in resnične demokracije naše ljudske oblasti.

Medtem ko so se razgovori s predstavniki pravoslavne in islamske veroizpovedi hitro in zelo uspešno zaključili, pa so škofje rimskokatoliške cerkve pred tedni pokazali, da jim po naročilu Vatikana ni za ureditev odnosov svoje cerkve do države. O tem smo pisali tudi v zadnji številki našega tednika in poudarili, da bodo imeli škodo od prekinitve teh razgovorov predvsem sami predstavniki Vatikana v naši državi. Čeprav posamezni škofje, predvsem nižja duhovščina želi urediti odnose z oblastjo, pa je večina rimskokatoliških škofov tudi tokrat pokazala, da so ji več interesi Vatikana, ki so decela istovetni z italijanskim imperializmom.

V preteklih dnevih sta novinarja Dolenjskega lista obiskala več duhovnikov v novomeškem okraju in se razgovarjala z njim o prekinitvi razgovorov glede ureditve odnosov med rimskokatoliško cerkvijo in državo.

Tako je med drugim župnikski upravitelj g. Ferdinand Stadler v Brusnicah izjavil, da duhovniki podpirajo osumetek novega zakona o verskih skupnostih in upajo, da bo v kratkem tudi sprejet, čemer bodo nastopile boljše razmere med državo in cerkvijo. Mi-

slim, je dejal g. Stadler, da v celih dekaniji ni niti enega duhovnika, ki bi bil zoper ta zakon. Vedenje škofov ob zadnjih razgovorih pa dokazuje, da njihovo negativno stališče izraža silno odvisnost od Vatikana in strah pred ekskomunikacijami itd.

Prav tako je izjavil g. Kvas, župni upravitelj v Stopičah, da misli, da ni duhovnika, ki si ne bi želel ureditve osnovnih odnosov med cerkvijo in državo. Pri izurjevanju verskih obredov in v celotnem verskem življenju pri nas ni nikakeš ovir.

Gospod Jožef Strah, župnik v Beli cerkvi, je izjavil v razgovoru z urednikom Dolenjskega lista: »Zakon oz. osumetek zakona o verskih skupnostih je dober in bo prav gotovo sprejet. Vsi pošteno duhovniki bi radi videli, da bi bile razmere med državo in cerkvijo urejene. Če bi bili vsi škofje za ureditev razmer med državo in cerkvijo, potem bi bilo stanje na zadnjih razgovorih po mojem mnenju prav gotovo precej drugačno kot je sedaj. Prav gotovo pa so tu igrali interes vlogo tudi politični interesi Vatikana, ne pa zgolj verski interesi.«

Na vprašanje, ali se versko življenje v fari razvija nemoteno, je g. župnik Strah odgovoril, da versko življenje ni v nobenem oziru ovirano. »Mislim«, je dejal g. Strah, »da si samo je kakini reaktivni želijo in mislijo, da so možne pri nas le kakine izpremembe. Izpremembe pa so izključene in je treba na urejanje odnosov med državo in cerkvijo gledati tudi iz te strani.«

Vatikan, stoletni sovražnik jugoslovanskih narodov, je s pritiskom na svoje škofe tudi tokrat pokazal, da mu služi cerkev predvsem za ustvarjanje napetih odnosov v naši državi. Sovražna delavnost Vatikana in njemu zvestih podanikov je bila ob prekinitvi razgovorov znova razkrinkana. Kolo časa pa se suče v zgodovini naprej — in nikoli nazaj. Na to staro, preprosto resnico je Vatikan pozabil. Pozablja pa tudi, da si pošteno duhovniki iskreno želijo ureditve osnovnih odnosov med cerkvijo in državo.

V nedeljo na občinski praznik v Dolenjske Toplice!

Enajsti let je minilo, ko so začeli Topličani in prebivalci okoliških vasi množično odhajati v partizane. Toplice so se Italijani balli od prvega dneva okupacije dalje. Ni jim bilo obstanka, zato so 24. maja 1942 pobrali šila in kopita in se zaradi strahu pred partizani in ljudskim gnevom izselili iz prijaznega trga ob Sušici.

Letos praznujejo Toplice prvič svoj občinski praznik. Pokrste se bodo vsako leto 24. maja v Toplicah in okolici spominjali žrtve iz let NOV, vloge svojega kraja v osvobodilni vojni in nalog, ki jih je prinesla osvoboditev. Letošnja, prva proslava, bo prav posebej slovesno praznovana. Ze ves teden imajo v Toplicah prireditve — da omenimo samo veliko fizikolno akademijo Partizana, množčne sestanke SZDL, dramo Mire Pucove Ugaste oči, gostovanje Podturnčanov z Ganglovo dramo Sin itd., — jutri, v soboto zvečer, pa bo v Toplicah povorka z bakladi, po vseh okoliških višinah pa bodo zažgali kresove. Na sam

praznik, v nedeljo, 24. maja, bodo ob petih zjutraj po vseh vaseh budnice. Ob 8. uri se bodo začeli zbirati v Toplicah domačini, gostje in okoliški vaščani, gasilci, mladinske in ostale organizacije, ob devetih pa se bo začela proslava.

Po povorki bodo slavnostni govori, nastopi pevskih zborov, recitalije, nastop mladine in ciganov s telovadbo in koncert. Sodelovala bo godba JLA iz Novega mesta. Po proslavi bodo strelske tekme, nastopi gasilcev, lahkoatletske prireditve itd. Popoldne bo nastopilo KUD Toplice z dramskim prikazom dogodkov iz let NOV, fizikolno-školi pa bodo ponovili svoj nastop. Sledilo bo ljudsko rajanje.

Partizanske Toplice vabilo na proslavo vse borce, aktiviste in njihove spouse, zlasti pa vse, ki so se v letih NOV borili ali delali na topliškem sektorju.

Pridite! Kakor takrat, boste tudi sedaj sprejeli prisrčno in gostoljubno! Partizanske toplica do! Na vas pričakuje! M.

KUMROVEC — rojstna hiša maršala Tita v hrvaškem Zagorju

ditev odra v dvorani, potrebni so nam sedeži v dvorani. Napisali bomo prošnjo Društvu prijateljev Bele krajine, naj nam nakaže podporo, da bomo že vendar enkrat dobili, za kar se že leta in leta borimo...

Ne, tako to le ne bo šlo! Zato potrebujemo robove, se vrači v delo, študirati in si s prirejanjem kulturnih prireditev

zagotoviti finančna sredstva za nakup najnujnejših predmetov, ki so potrebni za ureditev dvorane.

»Pričakujemo pomoč! Pomoč strokovno usposobljenih kadrov, da se bomo našega dela lotili uspešno, odklenjamo pa vsako možnost! S tem gestom na del, za boljšo bodočnost!«

Naj živi in nas vodi še mnogo let naš preljubljeni tovariš Tito!

Zivljenje revolucionarja, vojskovođe, misleca, učitelja množic in osvoboditelja naših narodov, tovariša Tita skromen članek v časopisu se zdaleč, zdaleč ne more zajeti, niti ga ne vsaj približno dovolj obširno opisati v vsej njegovi zgodovinski pomembnosti. Nicesar ne moremo biti zato prav v tem času bolj veseli od obvestila, da bo napovedana in težko pričakovana knjiga Vladimira Djedijera: »Josip Broz Tito, prispevki za življenjepis, izšla v slovenščini v prvih dneh junija. Na 864 straneh dobarvnega tiska nam bo knjiga odkrila življenjsko pot enega izmed največjih junakov zgodovine. Tito — čigar ime izgovarjajo zatirani in trpeči po svetu

opira na znanstveni socializem, vedno utira pravilno pot našega zgodovinskega dogajanja. Moč tovariša Tita — to je njegova revolucionarna, jeklena vztrajnost, delavnost in brezmejna požrtvovalnost.

Drugo moč črpa tovariš Tito iz vzpodbud delovnih množic. Tito vedno uči komuniste, da se morajo naslanjati na moč ljudskih množic, da je treba njihove vzpodbude buditi in razvijati v vendo močnejšo silo. Kadar nam je bilo najhuje — v letih NOV in po njih — je tovariš Tito prišel med ljudi in jim z domačo, topljo in iskreno besedo povedal: težave imamo, hudo je, toda vztrajati moramo in zmagali bomo! Njegova plekničnost, ki se je izoblikovala v doslednosti in strogosti do samega sebe in izpolnjevanja nalog, je hkrati polna rahločut

novi rodovi borcev za socializem. Pod Titovim vodstvom stopamo po novih poteh graditve socializma, v Titovi Jugoslaviji se uresničujejo predvidevanja velikih mislecev. To, kar so bile nekot sanje najbolj naprednih ljudi, postaja pri nas živa stvarnost. Pod Titovim vodstvom smo šli v revolucijo in za ceno dragocenih žrtve zmagali — Titovo vodstvo je naš porok, da zmagujemo tudi danes. Ustvarjeno in s krvjo zapečaten bratstvo in enotnost naših narodov, ljudska oblast, Socialistična zveza delovnih ljudi, naša ljudska armada, naša FLRJ — to so veliki poroki naše svobode in neodvisnosti.

»Ob Titu, ob primeru generacije herojev, ki jih je zbiral

Društvo prijateljev Bele krajine in Belokranjci

To, kar nam pod domačim je nasiljem teptano vero obranilo živo, in komaj slutenim še daljnim ciljem vtrdilo je zvestobo nezmagljivo —

In kar zbudilo v nas je davne sile, ki jarmi so stoletni jih mrtvili, da so roke v pesti se nam sklenile, ko zemljo so raztrgano delili —

To, da smo z voljo do trpljenja in žrtve z nasiljem se sprijeli preorojeni, ko bil je sklep, da bodi rod naš mrtveo, in boj končali smo osvobojeni —

Osvobojeni, da živimo v časti in da po svoje usodo si krojimo, da več ne maramo pod silo pasti — vse to v imenu Tito mi častimo.

Mile Klopčič

Letni nastop TVD Partizana Semič

V proslavo rojstnega dne maršala Tita je TVD Partizan Semič pripravilo samostojen letni telovadni nastop. Čeprav je bilo spodbuda ogromno težav s strokovnim kadrom in telovadnico, se je to mlado društvo le nekako pretokilo preko tega. Telovadni dom je delno obnovljen, s podporo Zveze Partizan in ostalih pa bo do jeseni lahko v polni meri služil svojemu namenu. Načelnistvo je prevzela tov. Adlešič Anka, učiteljica telovadbe na tamkajšnji nižji gimnaziji, ki s pomočjo vodnikov vodi telovadbo oddelkov. Društveni nastop ob-

sega 10 telovadnih točk z za ključno tekmo v odbojki. Ta nastop bo društvu tudi temeljnita priprava za okrožni zlet, ki bo začetkom junija v Novem mestu. Potrebno je omeniti, da je društvo istočasno začelo s planiranjem in urejanjem igrišča. Vsa zemeljska dela so naredili udarniki, novomeška železniška sekcija pa je društvu oskrbela dva vagona ugaskov. O nastopu bomo še poročali.

Vremenska napoved za čas od 21. do 28. maja

V drugi polovici tekočega tedna včasih krajevne nevihte, sicer v glavnem lepo vreme. Konec tedna ali v začetku naslednjega tedna močnejši dež z nevihtami in ohladitvijo. V nadaljnjem poteku tedna močnejši dež z nevihtami in ohladitvijo. V nadaljnjem poteku tedna močnejši dež z nevihtami in ohladitvijo. Sredi tedna zopet nevihtne padavine.

NASIM BRALCEM

Zaradi nepredvidene zapreke je lozstala objava zunanje-političnega pregleda »Od tedna do tedna«.

sredstvi za podoljevanje raznih

Seznam žrtev NOV okraja Kočevje

Padli borci in žrtve fašističnega terorja v občini Loski potok

TRAVNIK — LOSKI POTOČEK

Levstik Alojz, roj. 1. X. 1899, ustrelen 1942 kot talec; Levstik Janko, roj. 29. I. 1904, padel 1943; Levstik Alojz, roj. 21. VI. 1918, ustrelen 1942 kot talec; Levstik Ivan, roj. 8. IX. 1914, padel 1944; Levstik Anton, roj. 10. I. 1920, padel 1945; Lavrič Alojz, roj. 5. VII. 1902, ubit od sovražne bombe 1942; Bartolj Franc, roj. 26. XI. 1897, ustrelen 1942; Bartolj Ivan, roj. 13. VIII. 1923, ustrelen 1942; Levstik Ivan, roj. 21. III. 1907, umrl v taborišču 1945; Levstik Alojz, roj. 19. V. 1925, padel 1944; Rus Rudolf, roj. 13. V. 1909, padel 1944; Kordiš Mirko, roj. 10. XII. 1910, ustrelen 1940; Vesel Ivan, roj. 13. XI. 1913, ustrelen 1942; Vesel Karol, roj. 11. XI. 1901, ustrelen 1942; Levstik Franc, roj. 31. I. 1918, umrl na posledični internaciji 1945; Bartolj Janko, roj. 7. VIII. 1900, umrl v taborišču 1945; Mikulič Anton, roj. 11. IX. 1882, umrl v taborišču 1944; Mikulič Franc, roj. 12. VIII. 1925, padel 1944; Kordiš Karel, roj. 22. I. 1907, ustrelen po nesrečnem slučaju od naših edincev 1945; Lavrič Tilka, roj. 4. II. 1907, ustrelen 1944; Lavrič Rudolf, roj. 16. IV. 1912, padel 1944.

1903, padel 1943; Bartolj Janko, roj. 13. I. 1884, ustrelen 1942; Bartolj Janko, roj. 24. XII. 1904, ustrelen 1942; Mohar Vlado, r. 15. X. 1920, umrl v internaciji 1944; Silovnac Pavel, roj. 1903, ustrelen 1942; Cuk Lado, roj. 1902, ustrelen 1942; Benedičič Janko, roj. 1902, ustrelen 1942;

Bencina Franc, roj. 14. II. 1923, padel 1943; Segal Ivan, roj. 21. I. 1919, padel 1944; Segal Jakob, roj. 27. III. 1916, padel 1944; Ruparčić Karel, roj. 27. IV. 1925, padel 1944; Košir Ivan, roj. 14. VIII. 1922, padel 1944; Košir Stanko, roj. 22. III. 1923, padel 1943; Mohar Jože, roj. 5. VIII. 1910, umrl v internaciji 1944; Debeljak Ivan, roj. 17. XII. 1924, padel 1942; Lavrič Franc, roj. 12. V. 1902, padel 1944; Segal Alojz, roj. 26. V. 1898, ubit 1942; Vesel Stanko, roj. 17. VII. 1923, padel 1944; Segal Franc, roj. 14. XII. 1906, ustrelen 1942; Lavrič Alojz, r. 17. III. 1901, padel 1945; Baraga Karol, roj. 14. VII. 1925, padel 1944; Segal Anton, roj. 7. XII. 1902, umrl v internaciji 1945.

roj. 5. VIII. 1910, umrl v internaciji 1944; Debeljak Ivan, roj. 17. XII. 1924, padel 1942; Lavrič Franc, roj. 12. V. 1902, padel 1944; Segal Alojz, roj. 26. V. 1898, ubit 1942; Vesel Stanko, roj. 17. VII. 1923, padel 1944; Segal Franc, roj. 14. XII. 1906, ustrelen 1942; Lavrič Alojz, r. 17. III. 1901, padel 1945; Baraga Karol, roj. 14. VII. 1925, padel 1944; Segal Anton, roj. 7. XII. 1902, umrl v internaciji 1945.

SREDNJA VAS — LOSKI POTOČEK

Zgonc Ivan, roj. 3. XI. 1914, pomotoma ubit 1945; Zgonc Karol, roj. 12. XI. 1909, se ubil v službi z motorjem 1945; Lavrič Franc, roj. 14. VII. 1925, padel 1945.

MALI LOG — LOSKI POTOČEK

Bambič Anton, roj. 27. VI. 1923, padel 1943; Oražen Franc, roj. 31. III. 1920, padel 1945.

OKRAJNI ODBOR ZVEZE BORCEV

Okrajni odbor Zveze borcev v Kočevju in Pripravljajni odbor za proslavo 10. obletnice Zbora slovenskih odposlancev ponovno prosita vse bralece Dolenjskega lista v okraju Kočevje, vse svoje padlih borcev in žrtev NOV, da pomagajo pri zbiranju podatkov in imen vseh žrtev, ki so padli na strani NOV za svobodo. Postopoma bodo objavili imena vseh žrtev NOV v kočevskem okraju, ki bodo nato vključena v spomenik, ki bo jeseni odkrit v Kočevju.

Poškropimo sadno drevje tudi po cvetju

Obilno cvetenje vseh vrst sadnega drevja v Bell krajini daje izgled na dobro sadno leto. Pozimi in v prvih spomladanskih mesecih so KZ in sadjarji v večini primerov opravili svojo dolžnost, da onemogočijo uničevalno delo kaparja. Sadjarji vedo, da zlasti po cvetenju lahko s škropljenjem preprečijo napad raznih škodljivcev in boleznih, ki po navadi znatno zmanjšajo sadni pridelek, v veliki meri pa pokvarijo tudi kvaliteto pridelanega sadja. Ker so izgledi za sadno letno dobro, pripravljamo sadjarjem, da opravijo prvo poletno škropljenje. S tem uničijo razne gosenice, ki napadajo listje, cvetje in mlade poganjke, kakor tudi razne listne uši. Vrednost pridelanega sadja zmanjšuje tudi krastavci plodov, ki jo povzroča glivična bolezen škripi in fuzikladiji. Tako plodovi so zgrbančeni in zapokani, ranjeno pa je tudi lubje. Proti škriplju na jablanah in hruskah škropimo z 2% žveleno apnenom (kalifonjsko) brozgo ali pa z 0.3% bordsko (bakreno apnenom) brozgo. Zveleno apnena brozga je bolj priporočljiva, ker ni nevarnosti, da bi opalila listje.

Precej je škoda tudi na Trški gori, Vinjem vrhu, Brusnicah in drugje, kjer bo pridelek vina precej manjši od letnega povprečja. O težki škodi poročajo tudi iz Suhe krajine, kjer sta mraz in sneg škodovala predvsem vinogradom v okolici Gradenca, Boveka nad Zagradcem, Lisicu pri Žužemberku in okolici Borsta. Tako hude in pozne snežne pomnilno majske niti stari ljudje.

In znatno zmanjšujejo prideleke njivskih kultur. Osat je predvsem nevaren za žita, rogoviček za ovčapravice, prednica pa je nevaren zajedalec detelj. Napredni kmetovalci so že do sedaj uničevali te plevelce, vendar je bilo njihovo delo brez uspeha, če so se v njihovi sosesci ni pleveli semenili in tako tudi stalno zapleveljavljali njihove njive. Borba proti plevelom ni lahka in je uspešna le tedaj, če jih uničujemo vsi kmetovalci pravočasno in učinkovito. Prvotno je okrajni ljudski odbor izdal odlok, s katerim bo možno prisiliti vse nevestne kmetovalce, da bodo zatirali navedene plevelce na svojih površinah. Za nezatiranje navedenih plevelcev predvideva odlok tudi kazen do 3000 dn.

Ta odlok bodo pozdravili vsi vestni kmetovalci kot edino pravičen ukrep za dvig kmetijske proizvodnje.

Obvezno zatiranje plevela

Okrajni ljudski odbor Novo mesto je izdal odlok o obveznem zatiranju plevelov in sicer osata, rogovička in prednice. Vsi kmetovalci in uživatelji zemljišč morajo obvezno odstraniti in uničiti na svojih njivah, mejah, ozarjih in travnikih navedene plevelce. Osat, rogoviček in prednica so nevarni pleveli, ker se hitro množijo.

Kupujemo tablice Zveze gluhih

Ljudje, ki imajo vse čute, si težko predstavljajo, kaj pomeni, če je človek gluha, posebno je, če je človek gluha od rojstva. Tak človek ni nikdar stikal mile materine besede, ne gozde, ne piščice petja; manjka mu tudi dar govora. Sele v tesnejšem stiku z gluhoneim spoznamo z visjo bradostjo, kakšen revež je tak človek. Le s težkim in izredno vztrajnim delom in poukom je možno gluhoneima usposobiti za primeren poklic ter mu s tem omogočiti človeka dostojno življenje.

Zvebanje tretjega kola tombole Zveze gluhih Jugoslavije bo 7. junija 1953 v Zagrebu. Izbranih bo 30 tisoč tombolskih dobivkov v vrednosti 7 milijonov dinarjev in 3 tisoč premij v skupni vrednosti 7 milijonov din. Dobitki so od 40 do 300 dn, premije pa od 500 do 100.000 dn. Cena ene tablice je 20 dn. Tombolske kartice prodajajo vsi prodajalci srečk jugoslovanke loterije. Podprimo človekoljubno ustanovo za darovanih 20 dinarjev nam bo srečen slučaj morebiti povrnil premijo 100.000 dn.

Dožnost socialistične družbe je ustvariti človeka dostojno življenje tudi tistim, ki jih je narava prirojala. Zato skrbi naša država s sredstvi za vzdrževanje informativno za gluhoneim, posebnih šol in delavnic za učenje, kjer se vzgajajo prični in vsestransko usposobljeni obrtniki. Ker pa pomoč države z ozirom na veliko število gluhoneim vendar ne zadostuje, je Zveza gluhoneim Jugoslavije začela z veliko tomboles, od katere sta bili dve koli že odigrani.

Stadion v Kočevju - dokaz nelžrpnosti ustvarjalne sile ljudstva

V nedeljo, 17. maja popoldne, so v Kočevju slovesno odprli velik in moderno urejen stadion »Partizanov«. Poleg te slovesnosti so bile tudi številne atletske prireditve, katerih so se udeležili poleg domačih tudi nekateri ljubljanski športniki.

O delih okoli novega stadiona smo v našem tedniku že večkrat pisali — nedeljska otvorila pa je presenetljivo marsikoga, ki je sicer v poznih letih predstavljal, da bo v tako kratkem času in s tako skromnimi sredstvi postavljen moderen stadion, ki bi bil v ponos marsikakšnemu večjemu — in bogatejšemu! — slovenskemu mestu. Gradnja kočevskega stadiona je pokazala, kaj se da doseči z enotnostjo, požrtvovanjem in z nelžrpnostjo ustvarjalno ljudske iniciative. Vse to so podprla skromna, a vendarle popolna materialna sredstva kočevskih podjetij. Največ dela in odgovornosti pri gradnji stadiona so nosili marjivski predstavniki okr. odbora »Partizanov«. Cuk, Arko, prof. Bižal in še nekateri vneti športniki delavci. Stadion, ki je vreden najmanj 6 milijonov dinarjev, stane Kočevje dobrih 600.000 dinarjev!

O delih okoli novega stadiona smo v našem tedniku že večkrat pisali — nedeljska otvorila pa je presenetljivo marsikoga, ki je sicer v poznih letih predstavljal, da bo v tako kratkem času in s tako skromnimi sredstvi postavljen moderen stadion, ki bi bil v ponos marsikakšnemu večjemu — in bogatejšemu! — slovenskemu mestu. Gradnja kočevskega stadiona je pokazala, kaj se da doseči z enotnostjo, požrtvovanjem in z nelžrpnostjo ustvarjalno ljudske iniciative. Vse to so podprla skromna, a vendarle popolna materialna sredstva kočevskih podjetij. Največ dela in odgovornosti pri gradnji stadiona so nosili marjivski predstavniki okr. odbora »Partizanov«. Cuk, Arko, prof. Bižal in še nekateri vneti športniki delavci. Stadion, ki je vreden najmanj 6 milijonov dinarjev, stane Kočevje dobrih 600.000 dinarjev!

Izpred sodišča

Popravljanje osebne izkaznice je kaznivo. Gospodinja Albina Segal iz Soteske je po poroki, ko je sprejela priimek, izbrisala svoje prejšnje ime v osebni izkaznici in napisala sedanje, prav tako tudi podpis. Samovoljno popravljanje uradnih listin in osebnih dokumentov je po zakonu kaznivo, zato je bila Albina Segal pred senatom okrajnega sodišča v Novem mestu obsodena na 15 dni zapora, pogojno za dobro enega leta.

Prostovoljno delo je ob pomoči domačih podjetij in ljudske oblasti rodilo lepe sadove. Stadion je Kočevju v ponos, saj ima vse pripravne za skoke in mete, regulirano tekalske, pokrito tribuno za skoraj 1000 gledalcev, zidane slačilnice, in gradnjo po napravah za odbojko, košarko in nogomet. Okoli sedanjega stadiona bo po ureditvi ostalih načrtov v prihodnjih mesecih zrastel pravcati park Kočevja.

Popravljanje osebne izkaznice je kaznivo

15 dni za kletvanje. Milenka Meteljko, poljska delavka iz Zloganja pri Smarjeti, je govorila, da je mlinčnik in dve udeleženci poskovali verska znamenja, kar je bilo seveda popolnoma izmišljeno. Zaradi kletve jo je senat okrajnega sodišča na 15 dni zapora.

Z nozem in latami so obdelovali vrta

Z nozem in latami so obdelovali vrta Ciril in Alojz Vidic iz Dračče vasi pri Žužemberku, Feliks Grm z Brega in Feliks Košak iz Vel. Rebera. Brata Vidic sta pred gostilno v Smihelu pri Žužemberku napadla Grma. Alojz je glavi, Ciril pa mu je pritisnil nekaj udarcev z lato. Takoj nato je Košak in Grm v povračilo pretepla Cirila Vidica z latami in mu med drugim nalomila kost na levi roki. Baje so bili vsi pijani. Senat okrajnega sodišča je obsodil vse štiri: Grm in Košak sta sedela vsak en mesec, Ciril Vidic bo sedel 21 dni, njegov brat Alojz pa 15 dni.

SREDNJA VAS — LOSKI POTOČEK

Zgonc Ivan, roj. 3. XI. 1914, pomotoma ubit 1945; Zgonc Karol, roj. 12. XI. 1909, se ubil v službi z motorjem 1945; Lavrič Franc, roj. 14. VII. 1925, padel 1945.

MALI LOG — LOSKI POTOČEK

Bambič Anton, roj. 27. VI. 1923, padel 1943; Oražen Franc, roj. 31. III. 1920, padel 1945.

OKRAJNI ODBOR ZVEZE BORCEV

Okrajni odbor Zveze borcev v Kočevju in Pripravljajni odbor za proslavo 10. obletnice Zbora slovenskih odposlancev ponovno prosita vse bralece Dolenjskega lista v okraju Kočevje, vse svoje padlih borcev in žrtev NOV, da pomagajo pri zbiranju podatkov in imen vseh žrtev, ki so padli na strani NOV za svobodo. Postopoma bodo objavili imena vseh žrtev NOV v kočevskem okraju, ki bodo nato vključena v spomenik, ki bo jeseni odkrit v Kočevju.

NE MORE B' TI LOVEC, KDOR NI GOJITELJ DIVJADI

In napreden državljani

20 delegatov iz 21. lovskih druščin novoomeškega okraja se je zagnjo nedeljo v marcu poleg funkcionarjev lovskih druščin udeležilo redne letne skupne Okrajne zveze v Novem mestu. Najlepša lovska prireditve na Dolenjskem lani je bila večerkova velika pietna lovska prireditve 29. novembra na Frati, posvečena spominu padlih lovcev-partizanov v času NOB, ter vzorna brakada 30. novembra. Oboje je organizirala in izvedla Okrajna lovska zveza Novo mesto, v 21 druščinah novoomeškega okraja je večanjih 406 lovcev, lovska organizacija pa ima tudi 7 stanih članov. Na splošno se je stanje v lovskih druščinah, kar je zaslug vestnih lovcev in posameznih lovskih druščin, med katere štejemo lovske družino Novo mesto, lovske družino na Mirni, lovske družino Suhaj krajina in nekatero druge. Je pa v lastni želji, da bi dokaj takih slovecev, ki smatrajo lov za domosen posej in temu primerno tudi lovijo. Pri izpitu se je pokazalo zelo slabo poznavanje lovskega zakona in splošnih zakonitih predpisov.

V nedeljo bo prvi pregled krompirišč

Prvi množični pregled krompirišč v republiškem merilu bo v nedeljo, 24. maja 1953! Vsi občinski ljudski odbori naj opozorijo kmetovalce na obvezni pregled, več o zatiranju kolodarskega hrošča pa bomo pisali v prihodnji številki Dolenjskega lista.

Mraz in pozeha sta povzročila nepopravljivo škodo

Iz skoraj vseh krajev Dolenjske prihajajo poročila o veliki škodi, ki sta jo povzročila leden mraz in pozeha 11. in 12. maja. Posebno občutna je škoda v Semču, kjer so najbolj prizadeti vinogradi, orehi, sadno drevje, pa tudi poljski prideški.

Nekdaj s admetičnic, danes jajčarice...

RETJE — LOSKI POTOČEK

Turk Janko, roj. 7. II. 1909, padel 1943; Turk Jože, roj. 11. X. 1906; Košir Ivan, roj. 20. XI. 1920, padel 1943; Mohar Jože, roj. 5. IV. 1923, padel 1943; Ruparčić Karel, roj. 13. III. 1912, padel 1944; Debeljak Jože, roj. 3. IX. 1927, padel 1944;

SEGOVA VAS — LOSKI POTOČEK

Ruparčić Alojz, roj. 18. VI. 1900, padel 1944; Korčič Angelo, roj. 17. XII. 1910, padel 1943; Lavrič Mirko, roj. 14. IX. 1923, padel 1942; Kordiš Anton, roj. 12. I. 1912, ustrelen 1941; Kordiš Antonija, roj. 1. X. 1870, ustrelena 1943; Segal Edvard, roj. 28. VI. 1908, ustrelen 1942.

ter naravoslovstva, saj posamezniki kandidati niso znali odgovoriti niti na vprašanje kaj je obrščada in kdaj je lovopust.

Od 232 prijavljenih kandidatov jih je polagalo izpit 210. Izpit je napravilo 142 lovcev, 68 jih je padlo pri izpitu, 22 pa se jih je skesalo in niso prišli pred komisijo. Tako je iz lovske družine Dobrič padlo pri izpitu 5 lovcev, ker se pač za izpit niso nič pripravili, nasprotno pa so napravili izpit vsi kandidati lovske družine Velika Loka, ker so prej skupno študiral gradivo za izpito. Tudi trebanjski lovci so se za izpit dobro pripravili. Lovska družina Trdinov vrh je naročila za 18 lovcev samo eno knjigo »Naš lov«. Za to družino trdijo, da je najslabša v republiki in je bil že dan predlog, da se razpusti. Nekdo je pripomnil, da v tej družini niso lovci, pač pa mesarji. Če pomislimo, da so lepi Gorjanci skoraj brez vsake divjadi, potem bo ta pripomba kar ustemeljena.

Dokaj šepava je administracija pri posameznih lovskih druščinah. Razna obvezna poročila

LOVCI - pozor!

ZELEZNINA Novo mesto

KARDELJEVA 1 (KANDIJA)

ima na zalogi vse vrste lovskih potrebščin: DIMNI IN BREZDIMNI SMOĐNIK, NABOJE Z DIMNIM IN BREZDIMNIM SMOĐNIKOM, TULCE IN NETILKE, ČEPE IN POKROVCE, ŠIBRE IN VSE OSTALE LOVSKE POTREBŠČINE

Vatikan in Slovenci

Knezoškofa Missio sta papež in cesar za njegovo zvesto službovanje avstriakantstvu in klerikalizmu 1897. leta povišala za nadškofa v Gorici in ga nato še nagradila s kardinalskim klobukom. Dr. Antona Mahniča pa sta imenovala za škofa na Krku, da je tudi na Hrvaškem pomagal krepirati ultramontanski klerikalizem, ko je že na Slovenskem utrdil njegove temelje s prvim katoliškim shodom.

Slovenski klerikalizem je od 1873. leta imel svoj tednik »Slovenec«, ki je 1883. leta postal dnevnik z lastno tiskarno. Od 1869 je delovala Katoliška družba. Od 1890. leta se je Katoliško politično društvo s številnimi manjšimi shodi pripravilo na prvi katoliški shod, ki je bil 30. in 31. avgusta 1892. v Ljubljani. Shod je hotel »pripraviti slovensko ljudstvo na odločilni boj med Kristusom in Antikristom«, ga navdušiti za »sveto stvar« in vse združiti »na podlagi katoliških načel« pod starim geslom — Vse za vero, dom cesarja! Najvažnejši govorniki so bili Missia, Mahnič in dr. Ivan Sušteršič o klerikalni politični organizaciji. (Poročilo, Ljubljana 1893.)

Po shodu je slovenska duhovščina vneta organizirala verska, prosvetna, gospodarska in politična klerikalna društva. To delo je počel drugi katoliški shod leta 1900, ki je izrekel »neomajno zvestobo, vdanost in pokorščino« papežu in škofom. Shod je zlasti »poudarjal nujno potrebo« politične organizacije »v tesni zvezi s cerkvenim organizmom« za boj proti liberalizmu in socialni demokraciji. Slovenska klerikalna stranka se je sprva imenovala Katoliška narodna stranka, leta 1905 pa se je prekrstila v Slovensko ljudsko

stranko. Ob prvih državnozbornih volitvah 1907. leta po enaki in splošni volilni pravici so klerikalci od 23 slovenskih poslancev dobili 17 poslancev, liberalci 4, dva poslance v Trstu in na Korškem sta bila izvoljena na narodnem programu. Socialdemokrati pa so ostali brez poslancev, čeprav je za njih glasovalo 14.000, pri naslednjih volitvah 1911. leta pa 16.000 volivcev. Tudi v kranjskem deželnem zboru je zagospodarila klerikalna stranka. Deželni glavar je 1912. leta postal dr. Sušteršič, ki ga je vneta podpiral novi ljubljanski knezoškof dr. Jeglič z vso svojo duhovščino.

Leta 1906 je bil v Ljubljani tretji slovenski katoliški shod, leta 1913 pa slovensko-hrvaški. Razen verskih, gospodarskih in političnih problemov so vsi shodi v duhu papeževih enciklik razpravljali tudi o katoliški prosveti. Tako je že drugi shod sklenil, da je treba sestaviti seznam »knjig, ki so pisane v pravem duhu in za ljudstvo primerne« ter da je za ljudstvo treba izdajati »dobro izbrano ter očiščeno« izdajo slovenskih pisateljev in pesnikov. (Poročilo, Ljubljana 1901, str. 90 in 91.) Tretji katoliški shod je znova načel to vprašanje. Po teh sklepah so slovenski klerikalni puritanci sestavili poseben katalog: Knjige za slovensko ljudstvo, pregledal odbor za presojo slovenskih knjig, izvoljen ob priliki III. katoliškega shoda, Ljubljana 1907. Razen tega kataloga je Katoliška bukvarna izdala še trgovski katalog: Splošni katalog slovenskih knjig, Ljubljana 1907.

Iz kataloga knjig za slovensko ljudstvo so izpuščeni naslednji slovenski pesniki: Anton Aškerc, Anton Funtek, Fran Gestrin, Simon Jenko, Dragotin Kette, Rudolf Maister, Josip Murn, France Prešeren, duhovnik Valentin Vodnik, Oton Zupančič in tudi Strekljeva zbirka slovenskih narodnih pesmi. Iz proze pa so klerikalni očičevalci naslednje pisatelje in knjige spoznali kot neprimerne za pobožno ljudstvo: Almanah slovenskih bogoslovcev, Ivan Carkar, Anton Čehov, Fjodor Dostojevski, Janko Kernik,

Levstikovi zbrani spisi, duhovnik Franc Ksaver Meško, Rado Murnik, Stritarjevi zbrani spisi, Ivo Šorli, Ivan Tavčar, Janez Trdina in drugi. Klerikalni literarni kritiki so na cerkveni indeks torej dali skoraj celotno slovensko literaturo in največje svetovne klasike! Ob tej porazni ugotovitvi literarni zgodovinar Avgust Pirjevce piše:

»Nepotrebna skrb, da bi varovali ljudstvo pred »slabimi« knjigami, se je izmaličila v prikrivanje resničnega življenja, ustvarila slepoto pred gospodarskimi in kulturnimi problemi nove dobe, je držala ljudstvo v miselni in umski zaostalosti ter onemogočila rast in tvorbo narodne kulturne enote, ker je ločila ljudstvo od njegovih ustvarjajočih sodobnikov...»

Zavezali so ljudstvo oči, da ni moglo videti svoje podobe in življenja v spisih svojih pisateljev. Zato so se tuji založniki (s šundom) bogatili z našim denarjem, ko so naši pisatelji stradali in hirali. (Knjižnice in knjižničarsko delo, založil Družba sv. Mohorja v Celju, 1940, str. 127.) Poglavarju rimokatoliške Cerkve, ki se je po zgubi cerkvene države 1870. leta razglasil za »vaticanskega jetnika«, je bila katoliška Avstro-Ogrska skoraj edina in najmočnejša opora njegove politike. Zato je papež Pij X. odobraval priključitev Bosne in Hercegovine, s katero je Avstro-Ogrska hotela preprečiti zedinjevanje Jugoslovnanov izven svojih mej. Pij X. je upal, da se bo z aneksijo še bolj okrepil katolicizem med pravoslavnimi Srbi v Bosni in Hercegovini. (Jovan Radonič, Rimska kurija i južnoslovenske zemlje, Beograd, 1950, str. 687 in 688.) S papežem so to priključitev navdušeno pozdravili tudi vsi slovenski klerikalni voditelji, ki so bili z dušo in srcem za katoliško habsburško monarhijo. Želeli so le, da bi se Avstro-Ogrska preuredila v trialično državo z nemškimi, madžarskimi in slovanskimi delom

Od odbornikov, ki jih bomo izvolili, je v veliki meri odvisno delo Socialistične zveze delovnih ljudj.

Med naloge, ki jih je postavil pred vse organizacije in članse SZDL njen zgodovinski IV. kongres, sodijo po svojem pomenu v prvo vrsto tudi volitve odborov SZDL. Na kongresu je bilo poudarjeno, da ne gre za formalne volitve. Ne gre za mnogo več: gre za začetek uresničenja sklepev IV. kongresa, gre za to, da bo Socialistična zveza delovnega ljudstva »...odprta javna politična tribuna in s tem šola socializma, kakor je to dejal tovariš Edvard Kardelj.

Prav zato morajo biti volitve odborov SZDL prelomnica v dosedanjem delu naše največje politične organizacije. Odbori in organizacije SZDL se morajo končno odnesti starega načina dela, mehaničnega prenašanja direktiv od zgoraj navzdol in podobno. Postati morajo resnično oporišče za posteno izmenjavo mnenj naših delovnih ljudi, za izmenjavo izkušenj in načinov dela v borbi za pravo ljudsko demokracijo in resnični socializem.

Organizacije SZDL morajo zlasti postati utrjene in samostojne politične enote, ki bodo sposobne samostojno načelnjati, reševati in usmerjati vsa vprašanja s področja družbenega ustvarjanja. Prav zato ni vseeno, kdo bo izvoljen v vake, občinske in okrajne odbore SZDL. Ni vseeno, kako se na volitve pripravimo. Dobro, izčrpno poročilo o dosedanjem delu, uspehih in napakah organizacije OF, na kandidatski listi pa socializmu predani, delovni ljudje — to dvoje naj bo pogoj za začetek izvajanja vseh naštetih in še ostalih nalog, ki stojijo pred SZDL.

O tem naj razpravljamo na sestankih in zborih članov Socialistične zveze delovnega ljudstva, nam posebej menda ni treba poudarjati. Borba za resnično demokracijo pri nas še daleč ni končana! Nemehno ji je treba izpopolnjevati, razvijati in stopnjevati. Marsikje so navzlic vsemu pisanju in ugotavljanju še vedno vidni sledovi

komandiranja in birokratskega upravljanja. V organe ljudskega upravljanja se ni prodrla demokracija in decentralizacija tako globoko, kakor bi to bilo potrebno za njen resnični ljudski značaj dela. Se vedno rešujemo vprašanja, ki zanimajo najširšo javnost, marsikje le ozki krogi administrativnih uslužbenec in odbori brez sodelovanja državljanov. Javne investicije, komunala vprašanja, davčna politika itd. — vse to gre žal le še prevečkrat mimo delovnih ljudi, ki pa so prav za ta vprašanja najbolj zainteresirani. O socialnih dajatah in podporah, zdravstveni in higieniški zaščiti, delavskem samoupravljanju podjetij in pod. — o vsem tem še je prevečkrat razpravljajo delovni ljudje. Borba za resnično ljudsko samoupravljanje v vseh vseh našega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja je zato v ospredju dela in nalog SZDL.

Prav tako kakor doslej bodo organizacije Socialistične zveze delovnega ljudstva morale tudi

vneprej računati z ostanki negativnih pojavov stare družbe in njene miselnosti. Gospodarske in politične spekulacije, neosocialistični odnosi do splošnega ljudskega premoženja, uveljavljanje težnje po osebnih privilegijih, želje po komandiranju, pačenje linije socializma in pod. — vse to spada v vrsto nalog, ki jih bo reševala SZDL. Nehanna borba za dvig storilnosti, ki edina vodi k dviganju življenjske ravni, povezana s stalnim prizadevanjem za dvig začetne in delovnih množicah, bo ena najvažnejših nalog naše enotne politične organizacije. Vse to — in še marsikaj — je bogato oporišče dela Socialistične zveze delovnih ljudi, šote resnične demokracije in socializma.

O vseh teh vprašanjih in nalogah je razpravljala Okrajna odbor SZDL v Novem mestu na svoji razširjeni seji v preteklem tednu in sklenila, da bodo volitve v vake in občinske odbore SZDL zaključene do 31. maja.

Obzornik Prešernove družbe bo pisal o kulturi in raznovrstnih sodobnih problemih, o umetnosti, tehniki, naravoslovju, prinašal povesti in poezijo, kakor izpričuje prva številka. Izšla je na štiridesetih straneh in lepi opremi in na lepem papirju, da ji s te strani ni kaj očitiati, prinaša pa tudi bogat izbor slik naših umetnikov: Groharja, Vesela, Jame, Kralja, Sedeja, Novomeščana Jakca in Lamuta ter druge.

Leposlovnji črtici sta prispevala Gaber (iz njegove mladosti) in Haec (Njegovo domotožje), pesmi Janez Menart, največji leptovski del Obzornika pa zavzema prevod Travornega romana Bela roža, ki se bo nadaljeval.

V razdelku Znanost in Umetnost piše Mikuz o grafični umetnosti, sledijo članki: O novi ureditvi FLRJ, Heinrichov spis Iz življenja ptičev in Koblarjev opis Borovniškega vladarja, zanimiv prispevek k zgodovini našega, nekoč največjega gradbenega objekta.

V rubriki Doma in na tujem so statistični podatki o prebivalcih na zemlji, o lanskii gledališki sezoni in naši leptovski produkciji. Na ovitku je še Kotiček za uganke. Skratka, Obzornik je zelo bogat in peunarto in bo gotovo našel številne naročnike in bralce, saj nudi vsakemu nekaj.

Vendar je potrebno nekaj kritičnih pripomb. Obzornik naj bo res neke v ste osumblus, vendar je pa to revija, ne časnik, zato mora biti snov vsake številke (kakor elita letnika), čeprav tako raznolika, vendar organsko obrabna, da bralec čuti: tole je prinešeno tako na slepo ali iz zadrege za materialom, kakor imamo v tej številki pod istim zaglavjem (Znanost in umetnost) tako raznovrstne prispevke, ki niti grafično niso močneje ločeni med sabo. Trav-

nova Bela roža je sicer zanimiv roman, vendar je prehuho, da zavzame kar 14 strani, ko bi se nemara dobil tudi dober domači tekst ki bi ga zlasti deložani (in nanje je le treba računati) radi brali.

Prav bi bilo, da ima vsaka številka kazalo in pa opombo, kaj slika na ovitku predstavlja in čigava je. Kajti če Obzornik res želimo, da še čimbolj razširi, pa želimo tudi, da bo čim popolnejši, tako po vsebini kakor po tehnični plati. J

Vsem dopisnikom!

Zaradi pomanjkanja prostora so morali v tej številki odpasti razni dopisi, športna poročila in vesti iz naših krajev. Objavili jih bomo v prihodnji številki. Prosimo vse sodelavce za kratka, izčrpna poročila in vesti, ker daljših prispevkov zaradi pomanjkanja prostora in okrajnjega obsega lista ne moremo objavljati.

Uredništvo

Opozorilo

Opozorjamo vse člane bivše Ribiške zadrge Novo mesto, da vsa vpis v Ribiško društvo in izdaja ribolovnih dovoljenj po naši republiške ribiške komisije zaključiti 1. junija t. l. Po tem roku se letna ribolovna dovoljenja ne bodo več izdajala.

Hkrati opozorjamo vse člane Ribiškega društva Novo mesto, da v času od 25. maja do 13. junija dvignejo pri društveni blaginji društvene legitimacije. S sebi morajo prineseti ribolovnice zaradi prežigosanja. — Opretni odgovor Ribiškega društva Novo mesto.

Obrobne opazke za Novomeščane

Priznamo: v Novem mestu se je storilo že veliko pomebnih, koristnih in lepih del. Mnogo jih veste. In kadar smo sredi velikih nadržov, radi pozabljamo na nekatero malenkost, ki pa so malenkosti le na videz. Take »obrobne opazke« naj opozorjajo nanje. So samo dobromerne, saj gre za nepotno podoba našega mesta, našega skupnega velikega doma, ki ga imamo vsi meščani; gotovo zelo radi. Naj pa te opazke pobvalijo tudi lepe skromne malenkosti, ki pa spet niso malenkosti. Torej...

Ko človek zavije v našo metropolo, je prva bilja, ki mu pade v oči, ku pade s kolodvorov, popolnje, kjer ima svoje urade DES. Pogled je vse prej ko mikaven. Ne bi mogli lastniki ali uporabniki male poravnati kletna okna, ki zazirajo na gledalca kot dupla mračnih soč? Premislite, storite!

Po ulicah in v parku stojijo zdaj takozvane »žabe«. Meščani in deželani, zakaj neki so te žabe ZA SMETI! Pa je kakor zaleto okrog njih je polno papirja, kosti, škatelj in podobno, žabe pa zvezajo prazne in lačne. Ne, tako malomarni pa res ne smemo biti! Vse kar je pravi! Ali naj bi Dolenjci, ki menda le nismo tako zabiti, moral res sproti učiti maličnik ali paznik parkov, kam naj mečemo smeti! Dajmo, še tu se pokažimo napredne.

Mimo Okrajnega ljudskega odbora v mestu pelje zdaj lepo tlakovana cesta, pa vendar ti vsak kolestar, v civilu ali uniformi, zavije po stezi čez Trg marala Tita. In vendar je tisti prehod namenjen samo pešcem. Ni drugače — mestni občinski odbor naj pobira od kolestarjev na licu mesta kazeno pa bo red mimogrede. Mestni očetje — prosimo!

Mladina v Novem mestu: pazi-te na klopi v Ragovem logu in na sprehajališču ob Krki. Te klopi so za odpadček, stanejo veliko denarja, ki ga moramo plačati sami. Tisti med vami, ki ste resni, pa vidite vandala, ki reže ali celo podira klopi, javite ga mestnemu ljudskemu odboru, pa naj bo tisti tip star ali mlad.

Mamic: pazite na otroke in jih počitite, da ne bodo v parkih trgali rož ali se gugalni na žici. Ne tako bomo skrbeli, da bodo parki res lepi.

Kaj naj pa pobvalimo? Hotel Metropol je dobil nov napis, ki je ponoči razsvetljen; pred hotelom in pred kavarno so postavili nekaj lepinskih drevesc, kar napravi prav prijeten vtis. V Gerdčičevi ulici se odpravlja stara tramota — gnojnica, ki je tekla že vsa leta čez ulico. »Zelenina« v Kandij je dobila lep in okusen napis. O neokunih napisih na trgovinah in drugih takih rečeh — pa drugič.

31. maja bo na Krki »Dolenjska regata«

Veslaški šport je še mlad. Tekmovalnici čolni so dragi in nekoč je bil to šport denarikov. Delavski in dijaški mladi, članice, mladinci in mladinke na četvercih, dvojkah in enojkah skifih. Udeležbo so prijaviili VK Savica iz Ljubljane (ki bo nastopil z v. m. moštvii), VK Bled (bivši Godzar), VK Brank iz Maribora, udeležbo pa so obljubili tudi najboljši veslači Slovenskega Primorja in Izole. Da pa bo prireditelj se pestrejša in da bomo videli res vse vrste vodnega športa in vse vrste čolnov, se bodo regate udeležili tudi člani Pomorsko-brodarskega društva »Cveto Močnika« s kanuji in kajaki. Računamo, da bo sodelovalo na regati okrog 80 tekmovalcev.

Mlado veslaško društvo »Krkas« v Novem mestu čaka velika preizkušnja pri organizaciji tako obsežnega tekovanja. Novo mesto bo dobilo novo športno in turistično privlačnost — veslaško regato. Take prireditve so bile doslej največje at na Bledu. Dolenjska regata seveda ne bo imela takšnega obsega kakor blejske, vendar pa bo navzlic temu prireditev, na katero že sedaj vabimo vse Dolenjce. Belo krajino in goste iz vseh krajev Slovenije. Spoznajte lepote Dolenjske in predvsem naš ponos — zeleno Krko!

V nedeljo 31. maja na svidenje v Novem mestu na Krki!

T. M.

Rešitev nagradne križanke „1. maj“

Vodstvo: 1. Filatelija, 9. Makedonija, 18. ako, 19. one, 20. ata, 22. govedo, 23. ak, 24. trava, 31. ovalen, 33. TR, 34. STO, 36. rajati, 38. akacija, 41. stolp, 42. za, 44. remoni, 45. ura, 46. Mirko, 47. ime, 49. cone, 50. ris, 52. Oslo, 53. jelo, 55. ca, 57. Jurčič, 60. on, 61. arena, 64. vpada, 66. simbol, 69. Ig, 70. Pikaso, 74. termin, 76. is, okisan, 78. stratosfera, 80. ki, 81. major, 82. tirani, 83. kino, 85. enak, 86. riba, 87. hip, 89. čud, 90. ta, 92. et, 93. sejalec, 95. opera, 97. latinica, 98. inlet, 99. cekar.

Naupično: 1. Fantazija, 2. Ikar, 3. lopar, 4. tokajec, 5. ena, 6. le, 7. Java, 8. Atila, 10. aga, 11. ko, 12. Eva, 13. delita, 14. oder, 15. noj, 16. ja, 17. Akropolis, 21. anekzija, 25. Avar, 26. avinec, 27. JNA, 29. astronom, 31. Otom, 32. birac, 35. tok, 37. Amor, 39. CU, 40. ja, 41. silobran, 43. Amerika, 46. MS, 48. elegije, 51. Sudeci, 52. očitek, 54. on, 56. Avstrija, 58. Ra, 59. is, 62. aparati, 63. CK, 65. poraba, 67. merilec, 68. lik, 71. in, 72. Asienak, 73. osli, 75. nikdar, 76. omet, 77. sonet, 79. anali, 84. očač, 87. HCL, 88. pot, 91. al, 93. si, 94. en, 96. re.

Novo mesto in bližnja okolica

Kukmanova je še povedala, da imajo pri njih doma mlado lisčiko, katero sta prinesla domov prav tako njena spobaš potem, ko sta jo odvzela ubiti materi. Lisčika je bila stara komaj kakšen dan, ko sta jo doma podtaknila med mladico domačih matki, katera jo ima menda še raje kot svoje mlade mucke.

Tako je povedala tovarišica Kukmanova in še pripomnila, da bi njeni fantje zaslužili kako nagrado. Po izjavi direktorja grške kmetijske šole tov. Kegljaviča bodo prašički kasneje oddani v ljubljanski živalski vrt, medtem pa se na Grmu prav dobro počutijo med svojimi vrstniki domače pasme.

Kronika nesreč

PRAPROCE PRI TREBNJEM. Pri padcu v domači vrt si je zlomila desno roko posestnikova žena Neža Sitar.

RIBJEK PRI MOKRONOGU. Posestnik Janez Gorjup je imel opravka s hrastovimi hlodi. Med premikanjem ga je hlod pritisnil in mu zlomil desno nogo.

NOVO MESTO. Triletni otrok Saša Smodič je doma padel v lonce vrele vode in se oparil po trebuhu.

MALKOVEC. Ko so se splašili konji, je pritisnilo ob drevo kmečko delavko Marijo Povšič. Poškodovano ima desno roko.

Kino

KINO DOLENJSKE TOPLICE
PREDVAJA: 23. in 24. maja: ameriški film »Dolina orlov«, 27. in 28. maja: ameriški film »Velika reka«

Oglasi

POGREŠAM čoln zelene barve; izgubil je z obrežja Krke pod železniško postajo. Pošten najditelj naj ga proti nagradi vrne ali sporoči kar ve o čolnu šefu železniške postaje Novo mesto.

ISČEMO ORGANIZATORJA za odkup zdravihnil zeljeh in suhih gob v posameznih krajih Dolenjske in Bele krajine. Ponudbe pošlani na trgovsko podjetje GOSAD, Ljubljana, SKLADIŠČE — NOVO MESTO — BRSLJIN.

ZAMENJAMO dve srednjetežki kobili z žrebeti za dva srednjetežka konja ali kobili brez žrebet. — Državno posestvo Koprivnik pri Kočevju.

KUPIMO karoserijo za osebni avtomobil »Mercedes 170« v kakršnekoli stanju. Ponudbe pošlani na RESEVALNA POSTAJA LJUBLJANA.

KMETIJSKA ZADRUGA ČATEZ PRI VELIKI LOKI SPREJME V SLUŽBO spretnega nakupovalca za kmetijske pridelke, les, živino in ostalo trgovsko blago. — Nastop takoj. Plača po dogovoru. Ponudbe pošlani na gornji naslov.

PRODAM v neposredni bližini železniške postaje Semič stavbeno parcelo v izmieri cca 700 m². Preko parcele je napeljan vodovod in električni tokl. Ponudbe pošlani na Štalcer Olga, Rečica 14, p. Semič.

PRODAM zaradi preselitve stanovanjsko hišo v Novem mestu (4 stanovanja, 2 lokala, lep vrt s sadnim drevjem, center mesta). Resnim reflektantom pove naslov Uprava lista.

Preklio

Vse govornice, ki so se širile o Doberdrug Justini, gospodinjici iz Prečne, so neresnične ter jih kričev tem potom prekljuje in obžaluje.

Sprejem v vojne akademije in šole JLA

Državni sekretariat za narodno obrambo FLRJ je razpisal sprejem kandidotov v vojne akademije in šole za oficirje, podoficerje in vojne uslužbence JLA. Po tem razpisu se bodo sprejemali v vojne, letalske, letalsko tehnične, vojni-omorske in intendantne akademije ter vojne sanitetne šole na t. l. št. 1. in 2. šolske leto. Kandidati, ki bodo pravčasno vložili prošnje in ki ustrezajo splošnim in posebnim pogojem.

Sprejeti kandidati bodo imeli kot gojenci vojnih akademij in šol do obočne pravice in dolžnosti, ki so razvidne iz razpisnega konkursa.

Kandidati, ki se nameravajo potegovati za sprejem v kakšno vojno akademijo ali šolo po tem konkursu, dobe vsa potrebna navodila glede prošnje na pristojnem Vojnem odseku.

Izid nagradnega žrebanja prvomajske križanke

Skoraj 200 naših bralcev in naročnikov je poslalo rešitve prvomajske nagradne križanke. Izmed 115 pravilno rešenih je 3-letna Nuška Savrič iz Novega mesta izvelkla 15. maja naslednje nagrajence:

1. nagrada — moško športno srajko je dobil Kastelic Zmago, dijak iz Novega mesta.

2. Moško srajco — Onič Renata, učiteljica, Trebnje.

3. Tisoč dinarjev — Grad Andrej, Vevče 80 — Ljubljana (Polje).

4. Lewis, Kraljevski kings. blood (celo platno) — Hervolj Anica, Dol. Kamence 5 pri Novem mestu.

5. Svet humorja in satire — Keglovč Alojz, Skočan.

6. Svet humorja in satire — Majcen Aleksander, Mokronog št. 86.

7. Svet humorja in satire — Kordiš Lojze, Hrib 42, pošta Loški potok.

8. Plevier, Morski psi — Skala Ilika, Zagreb, Vinograd. ska 59.

9. London, Dolina meseca — Vrščaj Francka, Kronovo 6, po. sta Otočec ob Krki.

10. Silone, Fontamara — Puc Doré, Novo mesto, Kridčev trg. (Nadaljevanje)

Naravno gibanje prebivalstva v novomeškem okraju

V aprilu je bilo v novomeškem okraju rojenih 161 otrok, izmed teh 85 dečkov in 76 deklic. Porok je bilo 49, umrlo pa je 62 oseb (30 moških in 32 žensk).

Suhokranjska pesem z drvmi se ponavlja

»Tovariš, a! ne švercam! Veste, neka ustanova mi je dala proviziorno potrdilo, da lahko ilegalno prevažam drva. Pogozdovalne trake seveda nisem plačal in občinskega potrdila nimam, drva se pa vsa štemplana, saj so iz zadružne skladowne...«

Da ne bo nepotrebne jeze in razočarani

Dragi bralci, naročniki in prijatelji,

do vas se obračamo s temle pismom. Veljalo seveda ne bo vsem, ki boro naš tednik. Raje bi ga poslali neposredno tistim, katerim veljajo naše neposredne težave. Prosimo pa vendarle vse bralce, da nam ne zamerijo, če povzemo kar vsem, kar nas teži.

Najprej povzemo razveseljujočogovore, da po podražitvi žagopisov, zaradi notih visokih cen papirja Dolenjski list ni izgubil več kakor kakih 90 naročnikov, o istem času pa se je na list naročilo približno 60 novih naročnikov. Govorimo lahko torej o še vednem naraščanju naročnikov, kar je za list izredno razveseljujoč. Malo manj izvodov pa prodamo vsak teden v kolportari, kar je z ozirom na letni čas in povzorno cenio seveda razumljivo.

Med velikim številom naših naročnikov pa je nekaj takih, ki zelo neredno plačujejo naročnino. Nekateri naročniki — tudi taki iz leta 1952 — so na to svojo dolžnost sploh kar pozabili. Zaradi takih naročnikov imamo precejšnje težave: listu prilagamo položnice (vsaka nas stane 3 dinarji), pošiljamo jim opominška pisma (vsako pismo nas stane z znakom in položnico 25 dinarjev!), nekateri pa imajo po svoji krivdi tudi advokatske stroške, če zapadle naročnine le notejo poravnati. Seveda so stroški advokata kmalu tako visoki kot znaša dolžnikova naročnina — vendar nekaterih vsa doslej poslana opominška pisma ne ganejo in imo morali seči ponekod tudi po zaščiti sodišča.

Velika večina dolžnikov po opominu dolg hitro poravnava, mnogi pa se na položnicah tudi opravičujejo, da so na to svojo dolžnost pozabili. Pisali smo že, da nas tiskanje in razpošiljanje lista stane precej več kakor dobimo za njega z naročnino. Z oglasi in s tiskovnim skladom skušamo poravnati izgubo, ki jo list zaradi visokih cen papirja in tiskanja ima, pri vsem tem pa je seveda osnovno, da najprej zberemo naročnino od vseh naših naročnikov.

Nekateri naročniki se potem, ko jim pošljemo opomine, čutijo užaljene. Znani novomeški bivši trgovec nam n. pr. sporoča »da ne prenese nobenega opomina« (čep ravj je v svoji praksi rad terjal dolžne zneske od svojih dolžnikov), ko smo ga prosili, naj poravnava zapadlo naročnino. Nekateri naročniki iz same »globoke užaljenosti« list celo odpovejo.

Tako ravnanje se nam ne zdi pošteno. Vse, kar želijo imeti ali kupiti, si najaven sproti plačati. Mar naj bi bil časopis izjemat Dolenjski list vzdržujejo vsi njegovi bralci in naročniki sami — zato je naša osnovna dolžnost, da ob zapadlosti naročnino takoj poravnamo. Izognili se bomo nepotrebnj jezji, stroškom in sitnostim okoli opominjanja.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR DOLENJSKE TOPLICE
Stev. 30/53

Na podlagi 15. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Ur. list LRS št. 19-88/52) in na podlagi predloga Občinskega odbora Zveze borcev Dolenjske Toplice izdaja Občinski ljudski odbor Dolenjske Toplice

ODLOK
O RAZGLASITVI 24. (ŠTIRINDVAJSETEGA) MAJA ZA OBČINSKI PRAZNIK OBČINE DOLENJSKE TOPLICE

V maju 1942 so prostovoljci — Topličani in prebivalci okoliških vasi množično odhajali v partizanske čete in odrede. Vse ljudstvo je bilo že takrat seznanjeno s cilji narodnoosvobodilnega gibanja. Topliška dolina je bila ves čas NOV zelo aktivna in revolucionarna, zato je bil fašistični okupator že 24. maja 1942 prisiljen pobegniti iz Dolenjskih Toplic. Od tega dneva dalje so bile Toplice z okoliškimi vami vred osvobojeno ozemlje. Se isti dan so bili po vaseh množični sestanki, kjer so se postavljali vaški zaščitniki.

Zato je ta dan za Toplice in vse okoliške vase zgodovinskega pomena. V spomin na ta veliki dogodek izdaja Občinski ljudski odbor Dolenjske Toplice sledeči odlok:

1. člen
24. maj se razglašja za občinski ljudski praznik občine Dolenjske Toplice.

2. člen
Ta odlok stopi v veljavo od dneva objave na oglašnih deskah občine Dolenjske Toplice in po razglasu v »Dolenjskem listu«.

Smrt fašizmu — svoboda narodul

Franc Šobar, I. r.
Predsednik občinskega ljudskega odbora:

S 1. jun-jem bo začela izhajati

»LJUĐSKA PRAVICA«

spet kot dnevnik in sicer kot slovenska izdaja »BORBE«

Ta novi dnevnik bo prinašal obilo zanimivih poučnih člankov in vesti tako iz inozemstva, kjer ima »BORBA« številne dopisnike in sodelavce, prinašal pa bo tudi zanimive prispevke iz vseh delov države.

S tem, da bo »Ljudska pravica« izhajala dnevno kot sestavni del »BORBE« v slovenskem jeziku, bo objavljala najvažnejše članke in vesti iz tega našega centralnega glasila, približno polovico prostora pa bo zavzemalo gradivo iz življenja v Sloveniji.

Ni nam treba posebej poudariti, da bo novi dnevnik imel stalne zanimive rubrike, kot so komentarji, dnevna kronika, pisma uredništva, zanimivosti iz znanosti in tehnike, roman v nadaljevanjih, žensko in mladinsko stran in podobno.

SLOVENSKA »BORBA« bo izhajala dnevno v precejšnjem obsegu, in sicer na 8 do 16 straneh. Mesečna naročnina bo 250 din, posamezna številka pa bo veljala 10 din.

Prepričani smo, da bo slovenska »BORBA« vsakogar zadovoljila, zato se takoj naročite nanjo. Postala vam bo najboljši prijatelj in vam pomenila dragocen stik s svetom ter dajala vedno pravo podobo našega gospodarskega, političnega in kulturnega življenja.

Naročila naslavlajte na upravo »Ljudske pravice« — slovenske izdaje »Borbe«, Ljubljana, Kопitarsjeva ulica 2, poštni predal 42.

Nekaj o sladkorju

Sladkor v sodobnem času ni le vsakemu dobro znana poslastica, temveč spada tudi med najvažnejša hranila in okrepčila. Današnje gospodarstvo, bodi v mestu ali v zadnji hribovski vasi, si brez sladkorja ne moremo zamisliti. Saj celo v naši državi, kjer je »sladka« industrija pravzaprav še zelo skromna, porabimo na leto okrog 15 kg sladkorja na osebo, medtem ko ga na primer Danec porabi 56, Anglež 48, Amerikaneec 45 itd.

Naš sladkor, pridobljen iz pese, je novejša iznajdba, star komaj 200 let. Ljudje so sladkor seveda poznali in uporabljali že davno. To je bil naravni sladkor, ki ga je »izdeloval« sladkorni trs, nihče pa do leta 1748 ni vedel, da vsebujejo sladkor tudi naše evropske rastline.

Sladkorni trs je podoben trsu, ki raste po naših močvirjih, le da je višji in debelejši (visok 3-5 m, debel 4-6 cm) in da vsebuje sladkor. Njegova pradedovina je Vzhodna Indija. Stari Indijci so sebelko radi grizli, kasneje pa začeli iz nje pridobivati sladkor, kakih tristo let pred našim štetjem.

Iz Vzhodne Indije so Perzijci prenesli sladkorni trs v svojo domovino in začeli iz nje na veliko pridobivati sladkor. Iz Perzije so Arabci trs, sladkor in razne poslastice (ki so še danes orientalska specialiteta) prenesli v Afriko, Mauri pa iz Afrike v Evropo. Sladkorni trs potrebuje toplote, zato je uspeval samo v Španiji. Evropejci so se sladkorja hitro navadili in se kmalu postal dragoceno trgovsko blago. Največ so z njim trgovali Benčanji (samo leta 1319 so prodali v Londonu 55.000 kg sladkorja).

Podjetni Španci so sladkorni trs prenesli na novo odkrite otoke Srednje Amerike, kjer je v južnem podnebnju izvrstno uspeval (otok St. Domingo), od tu se je razširil na Kubo in ameriško kopnino. Amerikanci so še danes glavni proizvajalci sladkorja na svetu.

V Severni Ameriki je zelo razširjen sladki javor. Zarežejo mu skorjo in sladkor curi v posodo. En javor da okrog pol kg. V Indiji in Moških otokih dobivajo sladkor tudi iz palm (sladkorne palme). Prav tako je precej sladkorja v neke vrste sirku. V Medijemurju in severni Vojvodini pridobivajo iz sirka sladki sirup, nadomestek za kupljen sladkor.

Sladkor vsebuje tudi navadna koruza. Pridobivanje sladkorja iz koruze je bilo zlasti razvito v Mehiki, dokler niso spoznali sladkornega trsa.

Nemški kemik Andrej Marggraf je 1748 preiskoval sladke sokove mnogih domačih rastlin in odkril, »da nekateri vsebujejo ne samo sladkorju podobne snovi, ampak tudi pravi sladkor, podobno onemu iz sladkornega trsa«. Našel je, da od vseh evropskih rastlin največ sladkorja vsebuje neka vrsta pese, ki je posledje dolila ime sladkorna pesa. Marg-

grafove raziskave je nadaljeval kemik Achard. Po dolgem prizadevanju mu je uspelo za stvar pridobiti pomoč vlade in 1801. leta je začela obratovati prva evropska tovarna sladkorja iz pese. Seveda so to tem hitro izvedeli tudi drugod. Zlasti je podprl sladkorno industrijo Napoleon in še danes Francija prideluje največ sladkorne pese na svetu.

Sprva je bil novi sladkor zelo drag, kajti pesa ga je vsebovala komaj 5%. Z izboljšavo semen, zemljišta in podobno, pa se je sladkor v pesi povečal na 16-22%, skoraj toliko, kot ga vsebuje sladkorni trs. Leta 1836 so porabili za kilogram sladkorja 20 kg pese, leta 1906 pa že samo 6 kg.

Postopek pridobivanja sladkorja je seveda precej zapleten. Sladkorno peso, očiščeno in oprano, razrežejo na rezance, potem pa pride v železne posode, kjer se v topli vodi (80-90°) sladkor v pesi raztopi in nastane sladka kaša. Seveda je v tej kaši še precej drugih snovi, zato jo čistijo z apnom, ki potegne nase vse kisline. Ko je čiščenje (saturacija) gotovo, ločijo usledino od sladkega soka, ki je sedaj že precej čist in rahlo rumene barve. Ta sok znova čistijo v posebnih vakuumskih aparatih in ga potem kuhajo, da kristalizira. Ko je kristaliziranje končano, s centrifugami ločijo kristale od ostankov — sirupa. Sirup se prekuhajo in dobijo iz njega še nekaj sladkorja. Sirup, ki je sedaj ostal, se imenuje melasa. Včasih so jo metalo proč, danes pa jo tudi izkoriščajo.

Zdaj imajo sladkor, toda šele v surovem stanju, ker je lep vij, javorumen in neprijetnega okusa. Zato mora še v posebne čistilne tovarne-rafinerije, kjer ga pripravijo za uporabo in pride v prodajo kot navadni kristalni sladkor.

Za boljše vrste sladkorja — kocke in glave — topijo ta kristalni sladkor v topli vodi in ga precejajo skozi kostno ogelje, potem pa vnovič kuhajo, da dobijo gosto sladkorno maso, ki jo potem izljuje v kalupe ali na plitve ponve, kjer jo razrežejo na kocke. Če ta gosta masa počasi kristalizira, nastanejo večji kosi — kandis sladkor.

Ako sladkor segrejemo na 160° se stali. Ko se shladi, dobimo brezlično prozorno maso, iz katere se delajo bonboni. Če pa sladkor segrejemo na 200° nastane rjava odmesek za kupljen sladkor.

Električni stol se mu obeta

»Prosvečan« iz Chicaga poroča 14. aprila pod naslovom »Zabredni vojak, ki kandidira na električni stole naslednje vstave, značilno za stanje v ameriški družbi«:

»Dvajset let star vojak Fred E. Mc Manus iz vasi Valley Stream v New Yorku si je našel dekletko — piše se Diana Marie Weggland, stara 16 let — in sta se odločila, da bosta veseljačila in ko prideta na poti iz New

Yorka v Kalifornijo, se tam poročita.

Ker pa veseljačenje stane, je fant pričel ropati. V tem spoklicu je ubil pet ljudi v tihem druzavah. Toliko je sam priznal. Oročaj jih je več. Ta — prvi — je ubil v silobranu, ker so se mu uprli. Vozil se je z dekletem po deželni v ukrađenem avtu.

Prijeli so ga po naključju v Dubuque v Iowi.

Njegovi sorodniki v New Yorku se ne morejo načuditi — »aker je bil tako pridren in vzoren...«. Z umori, ki jih je izvršil, si je odprl durj v smrtno obsodbo. In nad dekletem bo ležala težka senca skozi vse življenje, tudi ako ne bo obsojena. To ni kak izjemen slučaj. Pojojijska statistika po vsej deželi pokazuje, da se zločinci, ki jih mladina uganja, višajo. Cezdalje več otrok, krađe avte, prijere viome in rope. Mora le biti res, da je v sedanji družbi nekaj narobe z njeno moralno stranjo.

V dneh od 4. do 19. julija 1953 MARIBORSKI TEDEN

IVO PIRKOVIC:

Še o pozabljenem puntu dolenjskih kmetov

Voditelj belogardističnih ubežnikov v Ameriki, kranjski dekan Matija Škrbec, je poskusil italijanska in nemška nasilja nad našim narodom v zadnji vojni opravičevati z izgovorom, da tudi drugi narodi niso nič boljši, da so tudi Francozi za časa Napoleona pobijali mirne kmete, ko so neki oktobriški dan leta 1809, prišli v Novo mesto na semen. To seveda ni bilo res, ker je šlo teadaj za velik punt dolenjskih kmetov, ki jih je francoski okupator stiskal s prehudimi oddajami (rekvizicijami) in vojnimi davki (kontribucijami).

Napad upornih kmetov, o katerih pravi dekan Škrbec, da so bili le sejmarji, sem popisal v Dolenjskem listu 9. januarja letos. V pismih Napoleonevoga intendanta za Gorenjsko, grofa Farguesa, pa najdemo še nekatere zanimive podatke, zlasti iz ozadja tega našega pozabljenega kmečkega punta, ki bodo Novomeščane in Dolenjce gotovo zanimali. Tista pisma je leta 1868 zbral in uredil A. Dimitz v »Mittheilungen des historischen Vereins für das Herzogthum Krain«.

Devetnajstega oktobra 1809 piše grof Fargues generalnemu intendantu v Ljubljani, grafu Darju:

»Puntarsko gibanje se je začelo v začetku preteklega meseca v vzhodnih predelih provinc. Zbralo se je 600 kmetov, ki so se uprli plačevanju vojnih dajatev. Ko je general Baraguay d'Hilliers (v Ljubljani) o tem gibanju slišal, je poslal generala Suchyja z bataljonom vojske (iz Novega mesta) v kočevski okraj, kjer so se uporniki zbrali. Ko pa se je bližal, je nastal zopet red. Kontribucije je bilo mogoče le počasi izterjati. General Baraguay d'Hilliers je na prošnjo, ki sem mu jo v tej stvari poslal, premostil v vsak okraj v provinci nekaj vojske. Le-ta je bila prideljena komisarjem za posadke v občinah, ki so (s kontribucijami) v zaostanku. Ti ukrepi so bili povsod uspešni. Le v tistih krajih vojvodine, ki meje proti Hrvaški, na Kočevskem, so se držali upreti se temu izterjavanju. V noči od 8. na 9. t. m. so nekaj vojakov, nastanjenih v Metliki in Kočevju, napadli in jih več pobili. Oddelek 30 Italijanov redne vojske so (uporniki) zajeli in jih odgnali na Reko. Enega častnika so poslali nazaj, drugega pa z oddelkom vred tam pridržali.

Brž ko je general Baraguay d'Hilliers za to dogodek zvedel, je generalu Suchyju ukazal, naj gre v tiste kraje in strogo nastopi proti krivcem. Malo za tem sta bili dve vasi (Prečna in Briljin, razen njiju pa isti čas v Beli Krajini tudi Predgrad, Poljane, Stari trg in Kostel), požgani, ljudje pa so zbežali.

Upali smo, da bo ta zgled kmetov oplašil, ni pa imel uspeha, ki smo ga pričakovali. Odposlanec, od katerih so nekateri namočeni v upravi provinc, potrjuje po deželi na vse strani in ščuvajo k upor: silijo one, ki se branijo pridržiti se tolovajem. Eden glavnih pobudnikov teh nemirov je okrožni komisar v Postojni, grof Auersperg. Zagotavljajo celo, da se je izkrcal na Reki angleški odposlanec in tisti čas razneval po deželi svoje zlato. Napori teh kolovodij nikakor niso bili brezplodni. Celotno novomeško okrožje, del postojnskega in ljubljanskega, se je dvignilo k orožju. Uporniki z barbaro krunostjo morijo Francoze in Italijane, ki jim padejo v roke. Neki okrožni komisar v Novem mestu je ubit, okrožnega glavarja pa so napadli in ga je ranilo več krogel. Zdi se, da so četo 8. italijanskega pehotejnega polka, ki so jo generalu Suchyju poslali iz Ljubljane, uporniki zajeli. To izgubo bi bilo treba obzlatovati toliko bolj, ker je v vsej provinci le okoli 2800 moč vojske, delo pa pokrivajo gore in gozdovi. Zagotavljajo tudi, da je večji del sil dobil ukaz, odriniti na Tirol-

sko. To zelo otežuje naš položaj. V mestu (Ljubljani) je le majhna posadka, toda gospod general Baraguay d'Hilliers nas s svojo dejavnostjo in poveljji, ki jih je izdal, glede napada pomirja. Včeraj (v resnici že pred tremi dnevi, namreč v ponedeljek 16. oktobra) je prišlo v Novo mesto 2000 tolovajev. Nekaj tolp se je približalo Ljubljani na eno miljo, vendar niso poskušile prodreti v mesto.

Rudniškega upravnika v Idriji so v noči od 16. na 17. t. m. (uporniki) prijeli; 800 oroženih kmetov, ki so jih nahujskali uradni ki iz uprave in grof Auersperg, je rudniškega upravnika aretiralo in oplenilo. Ko je za ur presedel v ječi, se mu je na čudežen način posrečilo rešiti se iz rok teh razbojnikov. Cast imam poslati Vaši preprosi poročila, ki mi ga je napisal o dogodkih v Idriji. Ker ni hotel noben trgovec kupiti živostrebrnih proizvodov tega rudnika, leži trenutno za okoli 300.000 goldinarjev živega srebra v skladiščih. Podvel sem mere, da se te vrednote ohranijo, in upam, da moji napori ne bodo brezplodni.

Novica o (dunajski) miru ni mogla duhov pomiriti. Po poroči-

li, ki jih je general Baraguay d'Hilliers pravkar dobil, se zdi, da se hoče upor povsod razširiti, in zbujajo domnevo, da upr vodijo tako, da bi se preko Korotške povezal z uporom na Tirolskem... Vzkrok upor so bile prehode vojaške dajatve, revizivacije in kontribucije. Samo zadnjih deset dni pred vstajo so Francozi iztisnili iz Kranjske skoraj pol milijona goldinarjev, brez dajatev v naravi in onega, kar so si Napoleonovi častniki povsod prisvajali zase. Novomeščani, ki so morali že od 1805, kupiti lakomnemu vsjetemu Napoleonovemu častniku kožijo, konjsko opremo, obleko, srebno uro in jedilni pribor, so se morali sedaj, avgusta 1809, zavzeti, da bodo Francoze z vsem po zmernih cenah oskrbovali, in morali dati še 58.000 frankov posojila, ki ga seveda niso nikoli videli.

Upor je pobiranje davkov, »frankov«, skoro docela ustavil. Grof Fargues, ki je pozneje služil v Zagrebu, po porazu Napoleona pa bil župan v Lyonu, pravi 20. oktobra 1809 v pismu generalnemu intendantu: »Nemiri, ki so izbruhnili v provinci, dalje okoliščina, da so oroženi kmetje odpeljali več blagin, in pa pomankanje vojaških čet je krivo, da je izterjavanje zadnjih pet dni le malenkost.«

Znani so zlasti napadi na Francoze okoli Trojan in zapleba francoske vojaške blagajne v Crnem grabnu. Pa tudi drugod je ohranjen spomin na take dogodke.

Isti dan, 20. oktobra 1809, piše grof Fargues tudi okrajnemu glavarju v Novo mesto:

»Pismo od 10. oktobra t. m., s katerim ste me počastili, sem v roku dobil.

»Prosimo Vas, da mi v svojem naslednjem poročilu opišete, kako so se razvijali dogodki, ki so se po nemirih v Kočevju zgodili v Vašem okrožju; dalje, da mi sporočite vzroke, ki so te dogodke sprožili, in osebe, ki so imele pri dogodkih največji delež.

»Rekli ste mi, da je gospod grof Auersperg odšel v Istro. Ker mi odtlej niste o njem nič več poročali, Vas prosim, kaj je z njim.

»Mislim, da ste razglasili stroge ukrepe, ki so bili izdani zoper povzročitelje nemirov, in upam, da bodo imeli dober učinek.

»Gospod škof se je pravkar poddal med upornike v novomeškem okrožju. Upam, da bodo njegova prisotnost in opomini privedli zopet k pameti nespametneže, ki so v toliki meri zapeljani, da se hotelo povsem njegovega vlačičanstva (Napoleona) upreti z zločini in krutostmi.

»Uporniki niso premislili neizogibnega zla, ki ga njihovo vedenje utegne prizadejati provinci.

»Zastaviti morate vse svoj vpliv, da v svojem okrožju odvrnete ljudi, ki so se oddaljili od zaka-

mu zažuga: »Nemiri, do katerih je v provinci prišlo, Vem ne morejo služiti za opravilo. V obeh francoske vlade govori to proti Vam in temu se morate izogniti!« Generalnemu intendantu in generalnemu administratorju pa zagotavlja: »Brez ozira na nemire, ki so na Kranjskem izbruhnili in za nekaj časa ustavili pobiranje kontribucij, sem vendarle povzel potrebne mere, da zagotovim naklade in državne dohodke, in bom s tem nadaljeval toliko časa, dokler mi ne boste poslali potrdila o sklenjenem miru, o katerem sem imel čast brati v Vašem pismu od 14. t. m.«

»Ze isti dan, 20. oktobra, pa izvem, da »po dobrohromem sklepu njegovega vlačičanstva ne bodo izterjali vojnih kontribucij, ki jih je Kranjski naložil kraljevi namestnik, princ Eugen, in da pravica morala plačati le onih 12 milijonov 260.000 frankov, ki jih je deželi naložil vladni dekret 7. julija. Francozi so upali, da bo ta popustljivost pomirila uporne duhove in puntarje privedla zopet k poslušnosti. Nehali so tudi pošiljati po deželi vojaške oddelke za prisilno pobiranje davčnin.

»Francoska poročila res pravijo, da je konec oktobra (1809) dežela že zopet mirna.

»Dve stvari bi moral zlasti še pojasniti: kako da so upor kranjskih kmetov zoper Napoleonovo okupacijo podpirali Angleži, ki so na Reko poslali svojega človeka z zlatom, in zakaj je na strani upornikov stal grof Auersperg in tudi drugo kranjsko plemstvo.

»Angleži, ki so s strahom gledali, kako Napoleon kot orkan ruši Evropo in osvaja tuje dežele, so tudi v Španiji netili zoper Napoleona gverilsko vojno, da bi Napoleonovo moč oslabil. Zato se, kajpak, ne smemo čuditi, da so isto stvar poskusili tudi pri nas.

»Grof Auersperg in v njim pač vse staro plemstvo in tudi duhovščina pa so vedeli, da prihaja s Francozi duh meščanske revolucije zoper strah fevdalnih red, zoper graščinsko gospodstvo in tlačanstvo. In tega so se stari gosposprij družbe bali.

»Urudniki stare avstrijske uprave, ki so jih Francozi prevzeli in »potujejo po deželi na vse strani in ščuvajo k upor« — pa so aktivisti avstrijske vlade, ki upornikom skrivaj poročila, da je Francozov le malo in da se bo skoro vrnila avstrijska cesarska vojska.

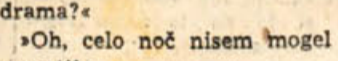
STARI NOVOMEŠKI ROTOVŽ (na sosodnjih hišah so še vidni sledovi arkad)

Nekaj starih okroglih

TAKRAT BO HUJE
»Tvoj prijatelj govori povsod same laži o tebi.«
»Nič hudega! Ampak kadar bo začel pripovedovati resnico, mi sporoči! Takrat bom pa že obrčunal z njim!«

MED ZAKONCI
»Misli si, Jože, pes je požrl kolač, ki sem ga pračkar spekla.«
»Nič hudega, radek, ne jokaj! Kupil ti bom novega pra.«

ČAKA GA
»Direktor živalskega vrta je dobil na službenem potovanju brzojavko:«
»Novi šimpanz se nikakor ne more privaditi na nove življenjske pogoje — stop — ugotovili smo, da pogreša življenjskega druga — stop — nestrpno čaka na tvoj povratek.«

NEGA DOJENČKOV
»Bodoča mamica obiskuje težaj za nego dojenčkov. Pri izpitu jo uprašajo:«
»Kakšna je najprimernejša obleka za nego dojenčka?«
»Kratka stajčka, zadaj odprta, hladnokrvno odgoj ri čajnika.«

»Kaj delaš, Pavelček in Majdica?«
»Igrava se mladoporočena, mama.«
»Kje pa je Francek?«
»Ta sedi pod mizo in čaka, da se bo rodil.«

»Kako vam je ugajala moja drama?«
»Oh, celo noč nisem mogel zaspati!«
»Tako vas je ganila?«
»To ne, ampak kadar spim od osmih do enajstih, ne morem do jutra več zaspati.«

gel natanko prebrati, na katerem prostoru je pisker zakopan. Ampak glavno je, da vem, da je zakopan na »gmajni«. Tisti kos sem pa, kakor veste, pojebral jaz... No, in jutri bomo začeli kopati!«

»Stara Pepa je poslušala brez sapa. Petnajst kilogramov zlata!... Starega turškega zlata!...«
»Ampak, sosed, kakor sem rekel: živi duši niti besede!«
»Kaj vendar mislite, Boštjan! Jaz sem kakor grob.«
»Priznajmo: krčmarica Pepa je držala besedo. Boštjanove skrivnosti ni izdala nikomur. Pa res nikomur... no — samo svoji prijateljici Cveki, katere mož je ravnarok kvartal v krčmi. Ampak tudi Cveka je prisegla molk.«

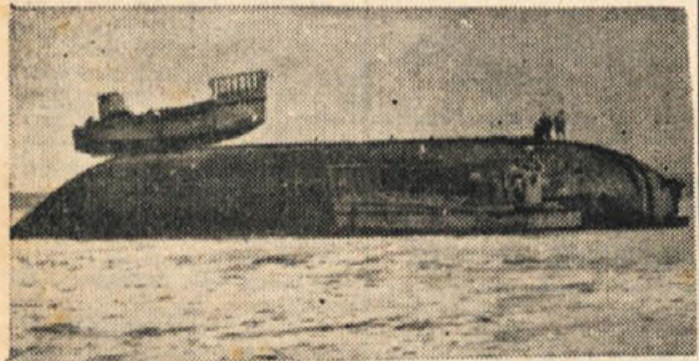
Cez kake pol ure so kvarto. Pirci vstali in se razšli domov. Ali so potem ponoči doma spali ali se ukvarjali s kakim drugim poslom, to se nikoli ne bo razvedelo.

»Znano pa je, da se je v mračni tihotapilo vse polno črnih senc z vrečami pod p duho, s krampji in motikami proti »gmajni.«

»Do svita je bila vsa »gmajna« Prekopana in prerita tako temeljito, da bi tega ne opravili nit najboljši kopači.

In vse to delo je veljalo Boštjana samo pet litrov vina in pa nedoločil laž.

»Pravilo, da so na »gmajni« še danesne najboljšje njive pod Gorjanci.

Nek ameriški pristaniški čoln je ob plimi na korejski obali nenadoma naletel na nevidno zapreko. Ko je nastopila oseka, se je izkazalo, da to ni bila kakšna čer, temveč potopljen parnik, ki je ležal na dnu, obrnjen z gredljem proti morskii površini. Ker je plima dosegla deset metrov višine, niso opazili sicer vidne razbitine.

Pisker cekinov

Cloveka lahko prav čedno potegne za nos, zlasti če je radoveden. Kako je Hostnikov Boštjan izpod Gorjanecv potegnul sosedu, ste slišali, a? Res ne? No bom pa povedal, čeprav je od takrat steklo že veliko Krke mimo Sentjerneja.

Boštjan je od svojega strica podedoval zaplato zemlje: »gmajna« so ji rekli. Ze ime pove, da je ta zemlja leta in leta ležala pusta in neobdelana. Ni čudno, da je dedič ni bil posebno vesel. Bila je precej daleč od vasi, pa je niso izkoriščali niti za pašnik.

Boštjan, dober kmetič in pridren gospodar, je sklenil, da bo tisto puščobo obdelal. Saj je vendar gred, da leži tako brez haska in ne koristi ne Petru ne Pavlu. Ampak kje dobiti dinarjev, da bodo ta zapuščeni in zaraščen svet prekopali? Boštjan ni dobil nikogar, pa naj je ponujal še tako lepo dntno. Nazadnje se je posteno razjezil:

»Le čakajte mrhači lenit! Če počete za denar, jo boste prekopali za božji lon. Pri moji duši, da res!«

prazni mizi. Pomaknil je klobuk na uho, si gizdalinsko zasul nek mustače in prižgal cigaro. Bil je strašansko dobre volje.

»Liter vina, ampak tistega od zidake je zaklical.

Krčmarica, stara Boltarjeva Pepa, je poznala Boštjana kot treznega in razsodnega človeka. Debelo je pogledala tako čudno razigranega gosta in, ko mu je prinesla vina, je vprašala:

»Hudimana, stric Boštjan, kaj pa to pomeni? Nekam hudo vesel si smo danes, a? Da niste terno zadeli?«

»Pa sem res vesel,« je rekel Boštjan. »Tako vesel pa tako srečen, da bi najraje ves svet kušnil... Dajte no, Pepa, še temle kvartačem liter vina, na moj račun!«

»Kvartopirci so dvignili glave in pogledali Boštjana kot tele nova vrata. Kar pomnijo na vasi, Boštjan še nikoli ni ponudil komu niti kozarca vode, zdaj pa jih naliva z vinom. Vraga, kaj to pomeni!...«

Boštjan je izpil zadnjo kapljo svojega litra, vrgel kozarec ob zid in zaklical:

»Pepa, še en liter zame, liter pa k on! mizi!«

»Radovedno krčmarico je strašansko zasrebel jezika. Ni več strelpela. Sedla je k Boštjanu in mu začela izpraševati vest.

»Ja poštajna vendar, ljubi Boštjan, kaj pa vas je danes pričilo?«

»Vesel sem, lejte, strašno veselo.«

»Pa menda niste v loteriji zadeli ali od kakega bogatega strica iz Amerike pojebral?«

»Eh, kaj to! Še več je, vse več... Ampak, Pepa, nikar me ne sprašujte, ne bom povedal, res ne bom!«

Krčmarico je razganjala radovednost, toda Boštjan ne beva ne mev; samo molči in pije. Včasih požvižga, kakor od silne sreče, in to je vse. Niti besedice mu ne potegnese z jezika. Pa so začeli prisediti k njemu še kvartopirci: po vrsti, kadar je bil kateri prost. Najprej, da se mu zahvalijo za nenavadno pogostitev, potem pa, da bi se nekako opravičili ker niso prišli, ko jih je prošil za »gmajno.«

»Ves, Boštjan,« je rekel ta in oni, snikar nam ne zameri. Saj dela se nismo bali, res ne, ampak časa nismo imeli. Pa le počakaj, tisto gmajno ti bomo že izrigojali, boš videl, da jo bomo!«

»Jaj, to pa vas čast! S te plati vas dobro poznam. Res niste taka, kakor so druge čveke. Saj zato sem pa prišel k vam po kramp. Vem, vam bi lahko nekaj povedal, zaupal, kakor materi, vendar...«

»Nič niste počekali, ljubi Boštjan, prav nič. In prava reč, če bi. Saj me vendar poznate in veste, da meni lahko zaupate kakor fajmožni pri spovedi. Jaz sem kakor grob. Kar denete vanj, t v njem tudi ostane.«

»Ja, to pa vas čast! S te plati vas dobro poznam. Res niste taka, kakor so druge čveke. Saj zato sem pa prišel k vam po kramp. Vem, vam bi lahko nekaj povedal, zaupal, kakor materi, vendar...«

»No, Boštjan, kaj je, kaj? Ne kaj vas tišči, le povejte. Kakor materi...«

Boštjan se je usedel za kuhinjsko mizo in pošepetal:

»Pepa, ste poznali očeta mojega rajnega strica?«

»Orehovskega Tončka?... I menda ja!«

»Lejte, ta Orehovski Tonček je leta osemindesetdesetega služil cesarja v Bosni, tekrat, ko so Turke pregnali. Tam mu je prišel v roke velik bakren pisker, zvrhan poln samih turških cekinov. Takole kakih pol-